

Raport z badania prowadzonego metodą zogniskowanych wywiadów grupowych (FGI)

wśród przedstawicieli przedsiębiorstw
oraz przedstawicieli kadry zarządzającej szkół kształcenia zawodowego
na potrzeby projektu pt.

***Nowoczesne technologie i rozwiązania organizacyjne w przedsiębiorstwach –
efektywny program doskonalenia nauczycieli kształcenia zawodowego***

FOCUS VI – 18 MAJA 2012 R.

**TEMAT BADANIA:
NOWOCZESNE TEHNOLOGIE**

Opracowanie: dr Janusz Konrad Skonieczny
dla Bison Consulting S.A.

Bison Consulting S.A.
ul. Legnicka 46A lok.12
53-674 Wrocław
tel. 71 341 82 30
fax. 71 342 00 80
office@bison.com.pl
www.bison.com.pl

Wrocław, maj 2012 r.

Spis treści

1. Wstęp.....	2
1.1. Charakterystyka metody badawczej.....	3
2. Opis realizowanego badania.....	5
2.1. Cel badania	5
2.2. Problem badawczy	6
2.3. Opis próby. Charakterystyka grupy badawczej. Miejsce i czas badania.....	6
3. Streszczenie badania.....	9
4. Wnioski	13

1. Wstęp

Prezentowany raport stanowi rezultat badania przeprowadzonego w ramach projektu *Nowoczesne technologie i rozwiązania organizacyjne w przedsiębiorstwach – efektywny program doskonalenia nauczycieli kształcenia zawodowego*, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Priorytet III – Wysoka jakość systemu oświaty, Działanie 3.4 – Otwartość systemu edukacji w kontekście uczenia się przez całe życie, Poddziałanie 3.4.3 – Upowszechnienie uczenia się przez całe życie – projekty konkursowe.

Badanie stanowi część składową cyklu działań zaplanowanych w ramach realizacji projektu, zmierzających do trafnej identyfikacji potrzeb przedsiębiorców i przedstawicieli szkół ponadgimnazjalnych, kształcących na potrzeby niżej wymienionych branż:

- administracyjnej
- ekonomiczno-handlowej
- marketingowej
- informatycznej
- telekomunikacyjnej.

Projekt skierowany jest nauczycieli kształcenia zawodowego, kształcących pracowników średniego i niższego szczebla na potrzeby sektora usług w/w branż w zakresie zapewnienia im bezpośredniego kontaktu z rzeczywistym środowiskiem pracy w przedsiębiorstwach.

W związku z powyższym projekt w swoim zakresie obejmuje opracowanie w ścisłej współpracy z pracodawcami i szkołami zawodowymi, prowadzącymi kształcenie w obszarze wskazanych branż, wdrożenie w ramach pilotażowej edycji i upowszechnienie nowych rozwiązań dotyczących doskonalenia nauczycieli przedmiotów zawodowych i instruktorów praktycznej nauki zawodu oraz aktualizację ich kompetencji w zakresie nowoczesnych technologii i rozwiązań organizacyjnych w kontekście wymagań nowoczesnej gospodarki. Przeprowadzone badanie stanowi pierwszy etap realizacji założonego celu. W efekcie końcowym prowadzonych działań powstanie 2-częściowy *Programu doskonalenia nauczycieli kształcenia zawodowego w przedsiębiorstwach*:

Część 1. *Nowoczesne technologie w przedsiębiorstwach*

Część 2. *Rozwiązania organizacyjne w przedsiębiorstwach.*

W projekcie zaplanowano dziesięć pięciogodzinnych sesji focusowych, tj. badań realizowanych przy użyciu techniki zogniskowanego wywiadu grupowego (FGI):

- 5 FGI na temat nowoczesnych technologii
- 5 FGI na temat rozwiązań organizacyjnych w przedsiębiorstwach.

Każdorazowo badanie zostanie przeprowadzenie wśród grupy osób wyselekcjonowanych zgodnie z kryteriami określonymi w projekcie:

- 5 przedsiębiorców
- 5 przedstawicieli szkół kształcenia zawodowego z branż objętych wsparciem w projekcie.

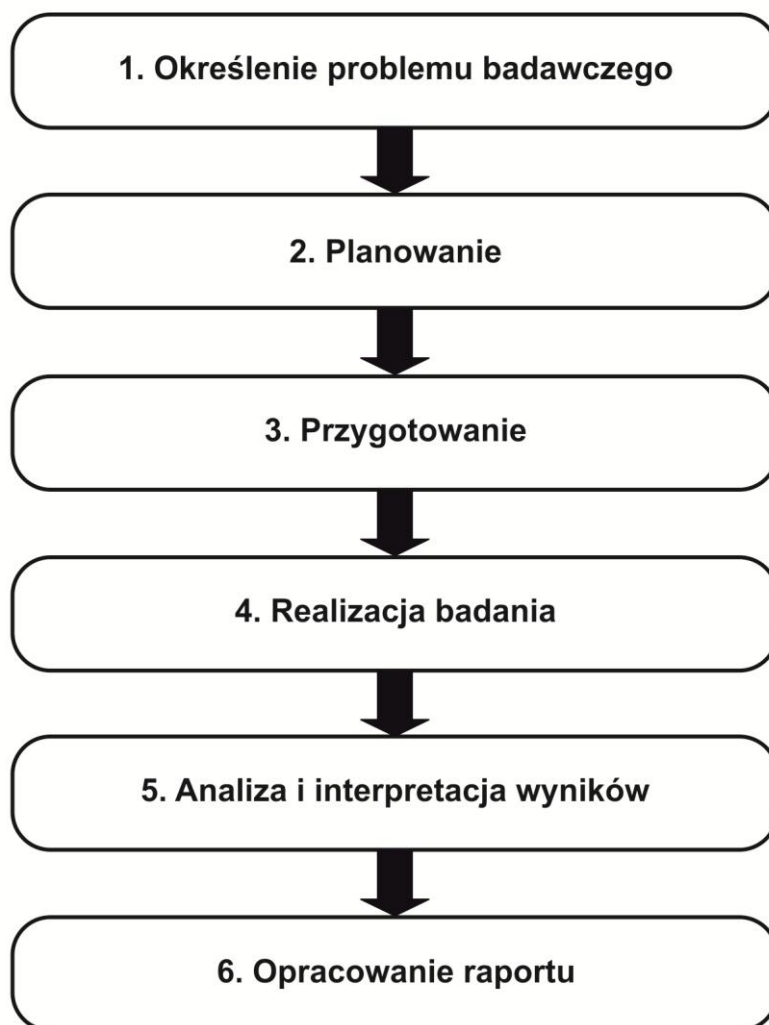
W niniejszym raporcie zostały przedstawione wyniki badania przeprowadzonego wśród przedstawicieli kadry zarządzającej szkół kształcenia zawodowego i przedstawicieli przedsiębiorstw z branży ekonomiczno-handlowej. Temat badawczy koncentrował się wokół problemu nowoczesnych technologii w przedsiębiorstwach.

Badanie zostało zrealizowane przy użyciu techniki zogniskowanego wywiadu grupowego (FGI) w dniu 18 maja 2012 roku. Czas trwania badania obejmował pięć godzin.

1.1. Charakterystyka metody badawczej

Badanie miało charakter jakościowy. Zostało zrealizowane za pomocą zogniskowanych wywiadów grupowych (FGI). Metoda ta polega na pozyskiwaniu danych na interesujący nas temat podczas wspólnej dyskusji w grupie. Liczebność grupy badawczej ogranicza się zazwyczaj od 8 do 12 osób. Taka liczebność gwarantuje każdej badanej osobie swobodne wypowiedzenie się, stwarza możliwość komfortu wypowiedzi, podzielenie się swoimi opiniami, zapewniając jednocześnie różnorodność omawianych doświadczeń.

Badanie odbywało się według następującego schematu:

Rys. 1 Schemat badania przeprowadzonego metodą zogniskowanych wywiadów grupowych (FGI).

Wybrana metoda badawcza została uznana za najbardziej adekwatną do podejmowanego problemu. Technika ta umożliwia zachowanie kontekstu odkrycia, dotyczącego przede wszystkim dynamiki postaw oraz interakcji, w jakie wchodzi respondenci. Jest to istotny składnik badania umożliwiającą całościową i kompletną analizę sytuacji.

Wywiad grupowy prowadzony jest przez moderatora, według wcześniej przygotowanego scenariusza spotkania, który ogniskuje odpowiedzi na zadawane przez siebie pytania i dyskusję wokół pewnych kwestii związanych z głównym kierunkiem badania.

Badania focusowe umożliwiają wykorzystanie właściwości dynamiki grupowej, które są ważnym elementem obserwacji, a w konsekwencji powstających analiz i raportów. Elementy dynamiki grupowej charakterystyczne dla badań focusowych:

- efekt synergii – uzyskiwanie zwielokrotnionych korzyści dzięki umiejętnemu połączeniu części składowych całości. Odpowiedni doboru członków grupy oraz właściwe jej kierowanie (moderator), gwarantuje powstanie efektu synergii dodatkowo. W efekcie członkowie grupy wypracowują więcej rozwiązań, mają więcej pomysłów niż podczas wywiadów indywidualnych.
- efekt domina – jedno drobne zdarzenie uruchamia szereg następujących po sobie, wynikających jedno z drugiego zdarzeń. Jedna wypowiedź generuje ciąg następujących po sobie wypowiedzi, wypowiedzianych na podstawie subiektywnych skojarzeń.
- wzajemna symulacja – grupa w większym stopniu motywuje swych członków do czynnego udziału w dyskusji niż pojedynczy ankieter.
- poczucie bezpieczeństwa/tożsamość grupy – brak indywidualnej odpowiedzialności za wypracowane wnioski, efekt prac jest rezultatem wspólnym działań.
- spontaniczność i otwartość – bardziej przypomina naturalną sytuację z życia codziennego niż sytuacja wywiadu kwestionariuszowego, dlatego też wypowiedzi członków grupy są bardziej spontaniczne i naturalne.
- wspólny cel – działania grupowe na rzecz wspólnego celu, bliskiego poszczególnym osobom, gwarantuje większe zaangażowanie poparte większą wiarą w sukces i sens podejmowanych działań.

Prowadzone badania są realizowane na nośniku elektronicznym, przy użyciu kamery cyfrowej. Zapis audio wywiadu umożliwia analizę badania w warunkach laboratoryjnych.

2. Opis realizowanego badania

2.1. Cel badania

Celem badania jest diagnoza sytuacji, potrzeb, problemów będących obszarem styku działań przedsiębiorców i nauczycieli kształcenia zawodowego. Z jednej strony definiowano oczekiwania nauczycieli kształcenia zawodowego w zakresie doskonalenia ich kompetencji, obszarów kompetencji wymagających szczególnego wsparcia w zakresie nowoczesnych technologii stosowanych w przedsiębiorstwach. Z drugiej strony przedsiębiorcy określili szanse i bariery związane z absorpcją młodej kadry na rynku pracy.

Przeprowadzone badanie koncentrowało się wokół zdefiniowanego na wstępie obszaru kształcenia i dotyczyło identyfikacji potrzeb nauczycieli kształcących pracowników średniego i niższego szczebla na potrzeby branży ekonomiczno-handlowej.

2.2. Problem badawczy

Temat badania:

nowoczesne technologie.

Branże usługowe, takie jak administracyjna, ekonomiczno-handlowa, marketingowa, informatyczna, telekomunikacyjna, odpowiadają obecnie w UE za tworzenie ok. 65% PKB i zapewniają ok.70% miejsc zatrudnienia. Tymczasem w Polsce sektor usług wypracowuje ok. 45% PKB i daje zatrudnienie 57% ogólnej liczby pracujących (dane: GUS, 2010).

Możliwości zwiększenia tempa rozwoju gospodarczego tkwią właśnie w tym sektorze gospodarki. Ocenia się, że sektor usług w Polsce charakteryzuje znaczny potencjał w zakresie tworzenia nowych miejsc pracy, w szczególności dla absolwentów szkół zawodowych wykształconych na potrzeby tego sektora gospodarki (*NSRO 2007-2013*), głównie z uwagi na atrakcyjność inwestycyjną Polski, jako miejsca lokalizacji zagranicznych ośrodków usługowych, obsługujących całe koncerny.

Jednakże analizując sytuację na polu relacji pomiędzy podmiotami kształcącymi nowe kadry gospodarki, a przedsiębiorcami, zauważono:

- brak dialogu między sektorami – edukacja : przedsiębiorcy
- prowadzenie działań równoległych, które spotykają się w pojedynczych przypadkach
- dynamika rozwoju rynku w znacznym stopniu wyprzedza poziom i sposób kształcenia proponowany przez szkoły ponadgimnazjalne.

2.3. Opis próby. Charakterystyka grupy badawczej. Miejsce i czas badania

W badaniu wzięło udział 10 osób:

- 5 przedstawicieli przedsiębiorstw (5 mężczyzn)
- 5 przedstawicieli kadry zarządzającej szkół kształcenia zawodowego (2 kobiety, 3 mężczyzn), prowadzących edukację na potrzeby branży ekonomiczno-handlowej.

Przedsiębiorcy (P/1 – P/5) – kadra zarządzająca przedsiębiorstw o zróżnicowanej wielkości, z powiatu kłodzkiego.

PRZEDSIĘBIORCY			
PŁEĆ	STANOWISKO	LOKALIZACJA FIRMY	PRZEDMIOT DZIAŁALNOŚCI FIRMY
mężczyzna	właściciel firmy	Nowa Ruda	usługi techniczne ze stali nierdzewnych i węglowych, prace montażowo – spawalnicze
mężczyzna	właściciel firmy	Radków	usługi gastronomiczne
mężczyzna	właściciel firmy	Kłodzko	usługi hotelarsko – gastronomiczne
mężczyzna	dyrektor	Kletno	usługi turystyczne
mężczyzna	właściciel firmy	Stronie Śląskie	usługi hotelarsko – gastronomiczne

Tabela 1. Dane uczestników badania – reprezentanci przedsiębiorstw.

Przedstawiciele szkół (S/1 – S/5) – dyrektorzy, wicedyrektorzy, doradcy zawodowi i pedagodzy szkół ponadgimnazjalnych powiatu kłodzkiego i nyskiego. Nauczyciele z wieloletnim doświadczeniem w pracy zawodowej. Osoby zaangażowane w działania na rzecz dzieci i młodzieży. Aktywni pedagodzy, nieustannie podnoszący kompetencje zawodowe.

PRZEDSTAWICIELE SZKÓŁ KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO			
PŁEĆ	STANOWISKO	LOKALIZACJA PLACÓWKI	CHARAKTER PLACÓWKI KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO
kobieta	dyrektor	Kłodzko	zespół szkół społecznych (szkoła podstawowa, gimnazjum, liceum)
mężczyzna	wicedyrektor	Nowa Ruda	szkoła niepubliczna z uprawnieniami szkoły publicznej (liceum, technikum, szkoła policealna)
kobieta	wicedyrektor	Paczków	policealna szkoła zawodowa
mężczyzna	doradca zawodowy	Stronie Śląskie	zespół szkół ponadgimnazjalnych (technikum, liceum, zasadnicza szkoła zawodowa)
kobieta	pedagog	Stronie Śląskie	zespół szkół ponadgimnazjalnych (technikum, liceum, zasadnicza szkoła zawodowa)

Tabela 2. Dane uczestników badania – reprezentanci kadry zarządzającej szkół kształcenia zawodowego.

Respondenci zostali zebrani w jednym miejscu na okres pięciu godzin.

Badanie odbyło się w studio focusowym, tzw. focusowni w Nowej Rudzie (powiat kłodzki).

Focusowania składała się z dwóch pomieszczeń:

- sala focusowa – wyposażona w lustro weneckie, stół, krzesła oraz rejestrator audio-video (kamera)

- sala podglądowa – przystosowana do podglądu badania w czasie jego trwania, posiada miejsca siedzące oraz biurko. Wyposażona w lustro weneckie oraz monitor połączony bezpośrednio z kamerą umieszczoną w fokusowi, umożliwiające obserwację badania w czasie jego trwania.

3. Streszczenie badania

Badanie odbyło się według następującego scenariusza:

1. **Wprowadzenie – przedstawienie się moderatora, projektu oraz celu całego badania.**
2. **Powiadomienie o rejestracji spotkania oraz przybliżenie techniki wywiadów grupowych zogniskowanych oraz roli moderatora.**
3. **Prezentacja uczestników spotkania.**
4. **Rozgrzewka.**
5. **Sytuacja na rynku pracy w powiązaniu z profilami kształcenia w edukacji.**
6. **Zapotrzebowanie pracodawców na specjalistów w danej branży.**
7. **Jakie są możliwości szkół w zakresie edukacji w danej branży?**
8. **Jakiego pracownika chcieliby otrzymać pracodawcy jako absolwenta danej branży?**
9. **Jakie są stawiane wymagania kwalifikacyjne nauczycielom zawodu?**
10. **Czy pracodawcy są w stanie pomóc edukacji w stworzeniu możliwości doskonalenia nauczycieli kształcenia zawodowego?**
11. **Jakie są potrzeby szkoleniowe nauczycieli kształcenia zawodowego?**
12. **Podsumowanie – wnioski.**

Rys. 2 Scenariusz badania przygotowany przez moderatora.

Moderator podczas badania stosował reguły prawidłowej komunikacji:

- parafrazowanie
- aktywne słuchanie
- naprowadzanie na właściwy temat rozmowy, w przypadku pojawiania się zbyt wielu dygresji
- panowanie nad czasem
- jasność i przejrzystość komunikatów

- podsumowywanie
- brak sądów oceniających lub wartościujących.

Uczestnicy badania wykazali się dużą znajomością tematu i chętnie odwoływali się do przykładów płynących z doświadczenia. Zarówno przedstawiciele środowiska przedsiębiorców, jak i przedstawiciele kadry zarządzającej szkół zawodowych prowadzili dialog w duchu wzajemnego zrozumienia. Podczas rozmowy na przemian kierowali do siebie pytania o charakterze otwartym, sugerująca dociekliwość do źródła problemu.

Najczęściej wykorzystywane metaprogramy (rodzaj filtrów wykorzystywanych do przyswajanie informacji w określonej sytuacji), to:

- dążenie do
- autorytet wewnętrzny
- szczegółowy.

W przeprowadzonym badaniu można wyróżnić trzy główne obszary dyskusji:

- zastosowanie nowych technologii w przedsiębiorstwach działających w branży ekonomiczno-handlowej
- przygotowanie nauczycieli przedmiotów zawodowych i instruktorów praktycznej nauki zawodu do kształcenia zawodowego w zakresie nowoczesnych technologii stosowanych w przedsiębiorstwach
- modelowe rozwiązania dla nauczania nowych technologii w branży ekonomiczno-handlowej.

Moderator przedstawił definicję nowych technologii, określoną w *Ustawie o niektórych formach wspierania działalności innowacyjnej*:

(...) nowa technologia – technologia w postaci prawa własności przemysłowej lub usługi badawczo-rozwojowej (w rozumieniu Polskiej Klasyfikacji Wyrobów i Usług), która umożliwia wytwarzanie nowych lub znacząco ulepszonych towarów, procesów lub usług i nie jest stosowana na świecie dłużej niż 5 lat.

Pierwsza część dyskusji miała na celu postawienie diagnozy na temat sytuacji obecnie panującej w przedsiębiorstwach. Moderator zogniskował pytania wokół zagadnienia dotyczącego zastosowania nowoczesnych technologii w przedsiębiorstwach, kładąc akcent na bieżącą kondycję przedsiębiorstw, nie tendencje globalne, wyznaczające trendy, za którymi podążają

lub dopiero za kilka lat będą podążać polskie przedsiębiorstwa. Klasycystyczna zasada trzech jedności stanowiła główną oś rozmowy. Poniżej przykładowe wypowiedzi:

W mojej firmie stosujemy rozwiązania służące do pozyskiwania klienta i sprawnej obsługi kontrahentów. Specjalnie przygotowane programy, z aplikacjami klienckimi, pozwalają na sprawne funkcjonowanie przedsiębiorstwa (P/4),

Bardzo pomocne są programy stosowane przez dział księgowości. Umożliwiają przygotowanie zestawień, bilansów w bardzo szybki sposób. W konsekwencji pomagają w podejmowaniu decyzji strategicznych dla rozwoju firmy (P/3),

W branży handlowej ważne są nie tylko rozwiązania stosowane stacjonarnie, ale też te, które pomagają organizować i monitorować pracę w terenie, np. GPS (P/1).

W drugiej części dyskusji moderator zaktywizował przede wszystkim reprezentantów kadry zarządzającej szkół zawodowych, stawiając następujący temat do rozmowy:

Przygotowanie nauczycieli do kształcenia zawodowego. Umiejętności przekazywania wiedzy.

W opinii badanych szkolnictwo i gospodarka w Polsce tworzą zbiór o charakterze dychotomicznym. W czasach, gdy przedsiębiorstwa zmieniają swoją strukturę, stosują nowe rozwiązania, wdrażają innowacje, szkolnictwo koncentruje się na minimalizowaniu kosztów funkcjonowania, zapominając o zmianach wymierzonych na poprawę jakości. Poniżej przykładowa wypowiedź:

Dziś w szkole mówi się przede wszystkim o tym, co zrobić by ciąć koszty, nie, co zrobić, by być lepszą szkołą, lepiej nauczać (S/3).

Głównym problemem opóźniającym rozwój szkolnictwa jest anachroniczny sposób myślenia o wprowadzaniu zmian w procesie kształcenia. Brakuje rozwiązań systemowych i perspektywicznych, podejmujących zagadnienie ścieżki kształcenia zawodowego w ujęciu procesowym:

Szkole trudno nadażyć za nowoczesnymi technologiami. Uczeń kierowany na praktykę powinien już coś wiedzieć na temat technologii, z którymi będzie pracował. A tak nie jest (S/5),

Brakuje schematu uczeń – praktykant – stażysta – pracownik w ramach gwarancji państwa (S/4).

Za najsłabszą stroną nauczania uznano umiejętność praktycznego przekazywania wiedzy i pozyskiwanie praktycznych umiejętności:

W szkołach na pewno się mówi o nowoczesnych technologiach i często tylko się mówi. Wynika to z tego, że wymagania programowe są często za szerokie (S/1).

Kluczowym czynnikiem wpływającym na podnoszenie jakości kształcenia są kompetentne kadry oświaty, zaś podnoszenie wiedzy i umiejętności nauczycieli jest nieodzownie związana z motywacją i chęcią potrzeby zmian – zdaniem badanych:

Obligatoryjnie powinien być wprowadzony system, który systematycznie monitoruje kompetencje nauczycieli. Można to sprawdzać w różnej formie – szkoleń, warsztatów, konferencji, focusów (...)
System ten powinien być oparty na ocenie punktowej. Zdobywanie punktów jest jednoznaczne z podnoszeniem kompetencji, aktualizowaniem wiedzy i umożliwia kontynuację pracy w zawodzie.
Z drugiej strony jasno określa ścieżkę rozwoju zawodowego(S/4),
Należy to połączyć z systemem motywacyjnym – finansowym. To jest konieczne (S/1),
Wspierać to powinny rozwiązania systemowe (S/2).

Trzecia część badania dotyczyła modelowych rozwiązań dla nauczania nowych technologii w branży ekonomiczno-handlowej. Respondenci wskazali dwa elementy, które zmienią stan obecny i zbudują rozwiązania wzorcowe:

- podnoszenie praktycznych umiejętności nauczycieli poprzez współpracę z konkretnymi przedsiębiorstwami,
- podnoszenie kompetencji nauczycieli w procesie kształcenia ustawicznego.

Argumenty dotyczące pierwszej kwestii:

Należy współpracować z przedsiębiorcami. Ja tu widzę dużą niszę. Współpraca powinna opierać się w pierwszej kolejności na spotkaniu zainteresowanych środowisk (P/5).

Argumenty dotyczące drugiej kwestii:

Na rynku jest oferta edukacyjna pozwalająca na doksztalcanie nauczycieli – studia podyplomowe, kursy. Tylko wciąż jest to teoria (S/2).

Można zapisać się też na kursy, które nie są skierowane konkretnie dla nauczycieli, ale służą podnoszenie kwalifikacji w danej dziedzinie, np. dla nauczyciela nauczającego przedmiotów ekonomicznych właściwy jest kurs obsługi kasy fiskalnej, który pokazuje praktyczne zagadnienia tego tematu (S/3).

Respondenci wskazali konkretne rozwiązania, jakie należy wdrożyć, by zmienić istniejący status quo:

- baza pracodawców – *Powinien być taki system, że jest baza pracodawców, którzy są w stanie przyjąć praktykantów za pieniądze. Oczywiście praktykant dostaje mniejsze wynagrodzenie niż pracownik. Nie jest to traktowanie praktykanta, jako taniej siły roboczej,*

ale działanie skierowane na szukanie najlepszych, najlepiej rokujących w danej dziedzinie (P/3).

- *wizyty środowiskowe – Powinny być spotkania nauczycieli z przedsiębiorcami. Nawet najlepszy fachowiec, który nie aktualizuje wiedzy staje się nieatrakcyjny na rynku pracy (P/5).*

4. Wnioski

Wypracowanie wniosków zostało podzielone na dwa etapy. W części pierwszej respondenci w grupach 5 – osobowych:

- 5 przedstawicieli przedsiębiorców
- 5 przedstawicieli kadry zarządzającej szkół zawodowych

spisali wnioski, które następnie odczytali. To stanowiło punkt wyjścia do sformułowania wspólnych wniosków, będących efektem finalnym spotkania.

Przykładowe wnioski przedstawione przez przedstawicieli kadry zarządzającej szkół zawodowych (opinie 5 badanych, co stanowi 50% wszystkich respondentów):

1. Zapoznanie ze stosowanymi technikami sprzedaży.
2. Technologie stosowane w danej firmie – teoria i praktyka.

Przykładowe wnioski przedstawione przez przedstawicieli kadry zarządzającej szkół zawodowych (opinie 5 badanych, co stanowi 50% wszystkich respondentów):

1. Ścieżka współpracy oparta na spotkaniu – dialogu – stażu, koncentrującym się na pozyskiwaniu umiejętności praktycznych – weryfikacja wiedzy – cykliczne doskonalenie.

Uczestnicy badania zgodnie stwierdziła, że założenia i cele zawarte we wnioskach obu grup zawodowych są zbieżne, co pozwoliło na przygotowanie jednego wspólnego postulatu, przyjmującego brzmienie:

Wizyty studyjne sposobem na doskonalenie kwalifikacji zawodowych nauczycieli przedmiotów zawodowych i instruktorów praktycznej nauki zawodu z zakresu nowoczesnych technologii stosowanych w przedsiębiorstwach (100% respondentów).